

Kulturowe potrzeby mieszkańców gminy Santok

Diagnoza lokalna dla Centrum Kultury i Rekreacji
w Santoku

Santok, maj 2021

Koordinacja, przeprowadzenie badań oraz redakcja raportu: Katarzyna Chajbos

Koordinacja projektu i konsultacje dot. społeczności lokalnej: Iga Wiśniewska

Spis treści

Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku	4
Program CKiR w Santoku	5
CKiR w Santoku w oczach mieszkańców gminy	8
Skojarzenia z CKiR oraz znane wydarzenia	9
Zainteresowania mieszkańców.....	11
Komunikacja CKiR z mieszkańcami	13
Spółeczność Janczewa, Lipiek Wielkich i Wawrowa	16
Lipki Wielkie.....	16
Janczewo.....	19
Wawrów	22
Młodzież w Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku	26
Ulubione zajęcia młodych.....	26
Miejsca młodych.....	28
Rekomendacje.....	30

Raport, który Państwo czytacie powstał w ramach badań diagnostycznych przeprowadzonych dla Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku (zwanym dalej „Centrum” lub CKiR). Bezpośrednią motywacją dla zrealizowania diagnozy było otrzymanie grantu w ramach programu „Domy Kultury Plus” Narodowego Centrum Kultury.

Celem badań było poznanie potrzeb odbiorców i odbiorczyń oferty Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku, a także ich pomysłów na jej wzbogacenie. Charakter diagnozy jest przede wszystkim jakościowy: większość z zastosowanych metod opierała się o takie właśnie dane. Ilościowych wyników dostarczyła sonda zrealizowana za pomocą kwestionariusza wywiadu przez pracownice i pracowników Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku.

Ze względu na ograniczenia spowodowane pandemią SARS-CoV-2 badania zostały przeprowadzone hybrydowo. W formie on-line zrealizowano spotkania fokusowe z zespołem Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku, przedstawicielami społeczności trzech sołectw: Janczewa, Lipiek Wielkich i Wawrowa, a także z młodzieżą. W formie on-site przeprowadzona została sonda z mieszkańcami wspomnianych sołectw.

Raport został podzielony na 5 części. W pierwszej przedstawiono program i kontekst działania Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku. W drugiej zaprezentowano wyniki sondy, czyli badania prowadzonego za pomocą kwestionariuszy wywiadu w Janczewie, Lipkach Wielkich i Wawrowie. W trzeciej części znajduje się opis społecznych potrzeb i pomysłów na działania mieszkańców wymienionych sołectw. Informacje w niej zawarte odnoszą się do wyników spotkań w ramach fokusowych wywiadów grupowych z tymi grupami. W części czwartej znajdują się informacje o potrzebach i preferencjach kulturowych santockiej młodzieży (z którą spotkaliśmy się w formie on-line). Ostatnia, piąta część raportu poświęcona została rekomendacjom.

Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku

Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku jest instytucją kultury obejmującą swoim zasięgiem całą gminę Santok wraz z jej 15 sołectwami. Centrum zlokalizowane jest przy przystani wodnej - Marinie – i promenadzie, które są ważnymi turystycznym miejscami w Santoku. Warto choćby skrótowo doprecyzować jakie miejsca i podmioty wchodzi w skład Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku, aby oddać pełny obraz złożoności tego miejsca i wielości obowiązków, które muszą być na co dzień realizowane przez jego pracowników. Poniżej zaprezentowano 7 różnych podmiotów, które wspólnie tworzą całość, jaką jest Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku.

W samym Centrum Kultury, którego program został opisany poniżej pracuje osiem osób, które ze względu na ilość pracy i konieczność pracy poza Santokiem w znacznej mierze dzielą podobne obowiązki i zastępują się wzajemnie. Zespół budują: dyrektor, koordynator ds. turystyki i rekreacji, dwie bibliotekarki, pracownik gospodarczy, pracownik ds. administracji i promocji, instruktor ds. organizacji imprez, animator kultury. Centrum jest miejscem, w którym spotykają się wszyscy jego pracownicy, tam też odbywają się spotkania zespołowe.

Marina, która odpowiada za „rekreację” z nazwy CKiR w Santoku znajduje się tuż obok Centrum Kultury. Jej uroczyste otwarcie odbyło się we wrześniu 2020r.. W funkcjonowanie Mariny zaangażowane są wszystkie osoby pracujące w Centrum. Zarządzanie i sprzątanie domków letniskowych, wypożyczanie i konserwacja sprzętu wodnego oraz dbanie o to by regularnie pojawiały się tam atrakcje zwracające uwagę mieszkańców i turystów – to obowiązki, które dzielić będą wszystkie osoby pracujące w Centrum. To ogromne wyzwanie dla zespołu i poważne zadanie z obszaru zarządzania dla dyrekcji.

Orlik w Wawrowie pozostaje pod opieką CKiR nie tylko formalnie, ale także „merytorycznie” – jedna z pracownic dba o to by był otwierany i zamykany o odpowiednich godzinach i organizuje także zajęcia animacyjne dla dzieci. Grają na nim dzieci z klubów sportowych (z 4. klasy szkoły podstawowej i starsze) oraz dorośli.

Dwie biblioteki – w Lipkach Wielkich i Santoku także wchodzi w skład zespołu podmiotów budujących CKiR. Odbywają się tam zajęcia dla dzieci i młodzieży, choć obie te grupy pozostają grupą niewystarczająco reprezentowaną w bibliotekach – pracownicy

chcieliby bardziej zainteresować je swoją ofertą. Zarówno biblioteka w Santoku, jak i ta w Lipkach Wielkich otwarte są 4 razy w tygodniu. Jest także sala wiejska

Wspomniana świetlica wiejska w Lipkach Wielkich obecnie jest miejscem, w którym sporadycznie odbywają się jakieś zajęcia i spotkania, ale jeszcze kilka lat temu często organizowano tam różne zajęcia i warsztaty dla dzieci z zakresu edukacji artystycznej czy fizycznej (tańce, karate i inne). Więcej o świetlicy można przeczytać w części raportu poświęconej Lipkom Wielkim.

Pod nadzorem CKiR funkcjonuje także siłownia w Santoku, która ma swojego opiekuna – pracownika oddelegowanego do zajmowania się tym miejscem.

Program CKiR w Santoku

Jak można zauważyć powyżej, w Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku pracuje stosunkowo niewiele osób, które zapewniają jednoczesne funkcjonowanie kilku podmiotom w zespole CKiR. Jednocześnie należy podkreślić, że program, który realizuje Centrum jest bardzo imponujący – różnorodny i zwyczajnie bardzo duży – szczególnie w perspektywie dużych ograniczeń związanych z małym zespołem programowym. Opisany poniżej program podzielony został w odniesieniu do grup odbiorczych konkretnych inicjatyw.

Najliczniej w programie Centrum reprezentowane są inicjatywy dla dzieci w wieku szkolnym i przedszkolnym. Organizowane są liczne konkursy – plastyczne, poetyckie i wokalne. Generalnie formuła konkursu wydaje się z najbardziej popularnym formatem dla tej grupy wiekowej – warto pewnie refleksyjnie się temu przyrzeć i zastanowić się czy jest to przemyślana strategia czy działanie nawykowe. Zajęcia z edukacji artystycznej także są znaczącym elementem oferty dla dzieci – warsztaty teatralne, taneczne, rękodzielnicze – organizowane w Santoku i w poszczególnych sołectwach; w roku szkolnym i podczas wakacji lub ferii, najczęściej we współpracy ze szkołami i przedszkolami. Ciekawą inicjatywą są „kulturalne busy” czyli zajęcia animacyjne, które „przyjeżdżają” do dzieci w poszczególnych sołectwach (zwykle zorganizowanej wcześniej grupy). Do tej pory odbyły się zajęcia np. z tworzenia pacynek, warsztaty z gliny, warsztaty wyplatania wikliny, itp. W inicjatywie ważna była współpraca z sołtysami, którzy pomogli zorganizować wspomnianą grupę. Cykliczną i interesującą akcją była także Noc Bibliotek podczas której organizowano zagadki i atrakcje dla dzieci. W Centrum realizowane są także dodatkowe projekty, zwykle we współpracy z innymi

podmiotami, np. ze szkołą. W ramach takie działania projektu powstała gra terenowa o tematyce ekologicznej – przygotowana głównie dla dzieci, ale informacje w niej zawarte mogą zainteresować wszystkich mieszkańców.

Młodzież jest grupą, do której w przyszłości chcieliby trafić pracownicy CKiR – przyznają, że na razie ich oferta w niewielkim stopniu jest dostosowana do potrzeb i preferencji tej grupy wiekowej. Jedną z nielicznych inicjatyw do niej kierowanych są konkursy fotograficzne. Pełny opis pomysłów na działania z młodzieżą i ich preferencji znajduje się w dalszej części raportu.

Wśród oferty dla osób dorosłych (w tym seniorów) znajdują się z jednej strony zajęcia artystyczne, a z drugiej – z obszaru rekreacji i kultury fizycznej. Do tej pierwszej grupy można zaliczyć zajęcia malarskie i teatralne, spotkania chóru. Co jakiś czas organizowane są także wyjazdy na przedstawienia teatralne, m.in. do Gorzowa, Poznania czy Szczecina. Wśród inicjatyw sportowych, organizowanych przez Centrum, są igrzyska sportowe angażujące mieszkańców z różnych sołectw, a także zajęcia na orliku czy siłowni. W większości uczestniczkami działań kierowanych do tej grupy są kobiety – mężczyźni wybierają przede wszystkim sport, a wśród działań artystycznych: spotkania lokalnego chóru.

W programie CKiR znajdują się także propozycje, które organizowane są dla mieszkańców bez szczegółowego podziału na grupy wiekowe. Są wśród nich przede wszystkim cykliczne imprezy gminne takie jak Dni Grodu, które określane są jako największa lokalna impreza (impreza masowa) podczas której odbywają się koncerty, warsztaty rzemieślnicze, pokazy historyczne i animacje dla dzieci. Inne wydarzenia okolicznościowe to m.in. Dzień Kobiet, dożynki (podczas tej imprezy odbywa się m.in. wspólne plecenie wieńców dożynkowych, które jest szczególnie lubianą formą integracji i wymianą doświadczeń), rozpoczęcie i zakończenie lata, Mikołajki – organizowane są często w ramach uzgodnień z sołeckimi działaczami i samorządem. Inicjatywa, a także zdecydowana większość pracy merytorycznej i organizacyjnej pozostaje jednak po stronie pracowników CKiR. Wśród działań Centrum, kierowanych do szerokiego grona mieszkańców, znajduje się także duża liczba działań społecznych i charytatywnych. To znacząca i bardzo szanowana część programu Centrum, która pozwala tej instytucji na utrzymanie relacji ze społecznością lokalną i fizyczny z nią kontakt (także teraz, kiedy ograniczenia pandemiczne zaczynają być znoszone). Wśród tych inicjatyw wymienić można m.in. sprzątnięcie rzeki i okolic, akcja „Sztuka Pomagania”, Szlachetna Paczka” i zachęcanie do oddawania krwi, finały Wielkiej Orkiestry Świątecznej

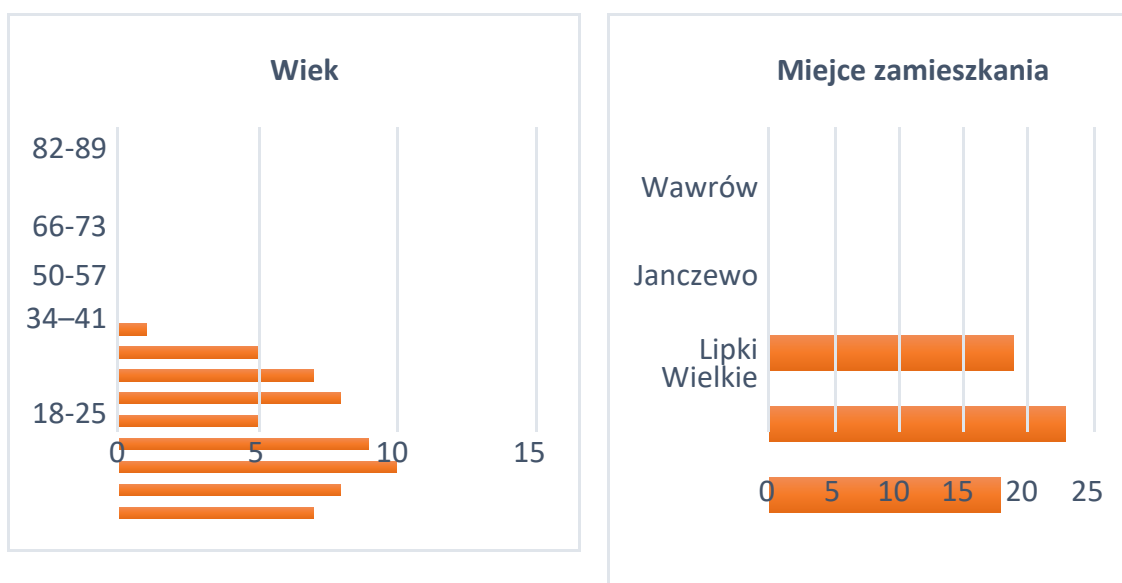
Pomocy, czy akcja szycia maseczek w pandemii oraz pomocy dla hospicjum. W wyniku ograniczeń w kontakcie z publicznością ze względu na pandemię w programie Centrum pojawiły się także działania on-line: przede wszystkim różnorodne filmy instruktażowe kierowane zarówno do młodszych jak i starszych widzów. Na filmach pracownicy Centrum prezentowały jak kreatywnie spędzać czas z dziećmi, czytały książki czy proponowały samodzielne prace rękodzielnicze. Takie inicjatywy świadczą o kreatywności zespołu i realnej chęci pozostania w kontakcie ze swoją publicznością.

Jak zostało wcześniej napisane, program Centrum Kultury i Rekreacji jest bogaty i przy ograniczonej liczbie pracowników nie byłoby rozsądne wymagać zwiększenia skali realizowanych działań. Zamiast produkować kolejne wydarzenia warto postawić na regularność wybranych spotkań i warsztatów tak, aby kształtować w odbiorcach i odbiorczyniach nawyk uczestniczenia w programie realizowanym przez Centrum (więcej na ten temat znajduje się w końcowej części poświęconej rekomendacjom).

CKiR w Santoku w oczach mieszkańców gminy

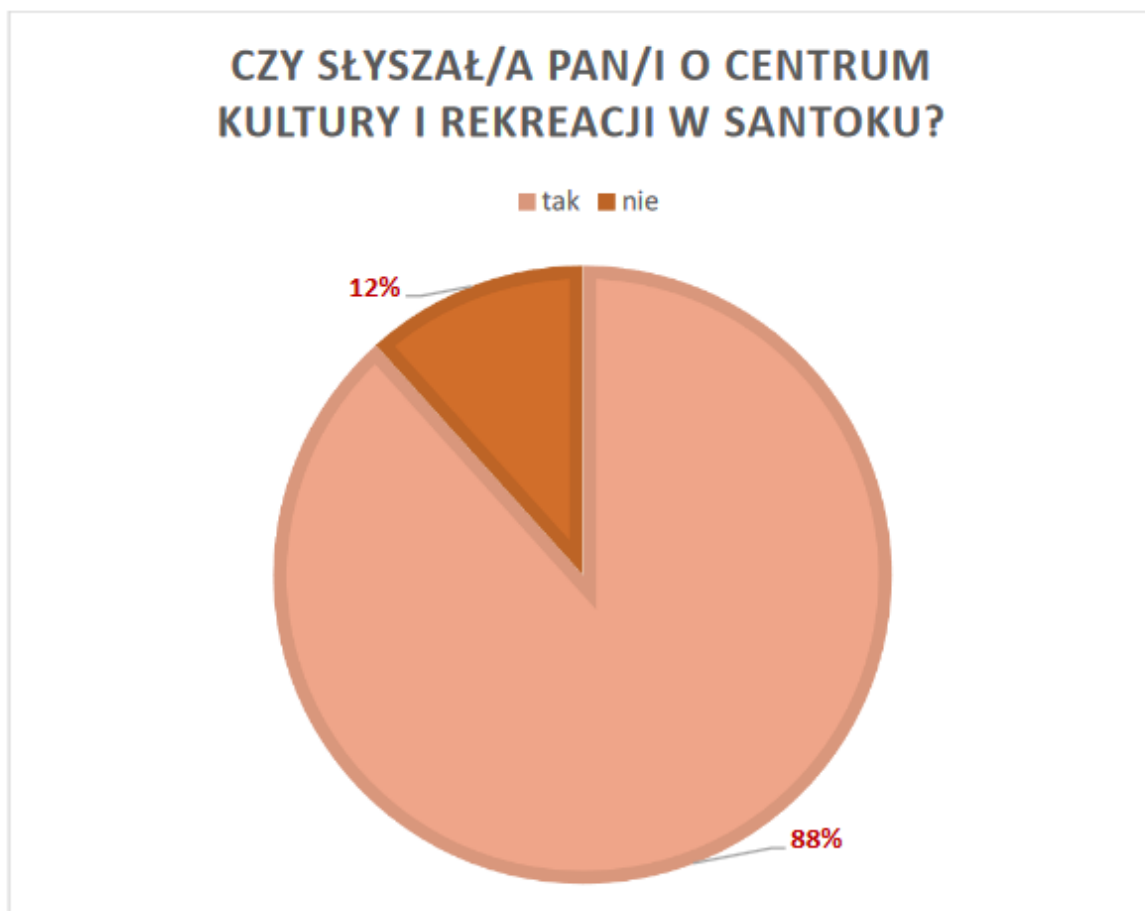
Informacje na temat tego, czy mieszkańcy znają Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku, jaki jest ich ulubionych sposobów na spędzanie wolnego czasu, czy najlepszy sposób na informowanie o inicjatywach kulturalnych w gminie, pozyskane zostały za pomocą kwestionariusza ankiety zrealizowanego w formie sondy. Ankieterki i ankieterzy (pracownicy CKiR) odwiedziły trzy sołectwa w gminie: Janczewo, Lipki Wielkie i Wawrów. Kwestionariusz zawierał 9 pytań wśród których znalazły się zarówno zamknięte jak i otwarte. Nie wszyscy mieszkańcy byli rozmowni dlatego ogromną wartością było zaangażowanie po stronie pracowników Centrum bez którego z pewnością odpowiedzi byłyby bardziej lakoniczne i mniej liczne.

W sondzie wzięło udział 60 osób. Wśród badanych dominowały kobiety – w całej grupie stanowiły 58%. Wiek badanych, a także ich miejsce zamieszkania zostały przedstawione na poniższych wykresach.

Biorąc pod uwagę wszystkie dane „metryczkowe” (płeć, wiek i miejsce zamieszkania) można stwierdzić, że sonda została zrealizowana wśród odpowiednio dobranych grup badanych. Jej zakres jest jednocześnie niewielki i nie należy traktować informacji w niej zawartych jako reprezentatywnych dla całej gminy. Mogą one jednak stanowić źródło inspiracji programowych dla CKiR i praktycznych rozwiązań by wzmacniać relację ze swoją publicznością.

Pierwszym pytaniem, na które odpowiadali badani podczas sondy dotyczyło tego, czy słyszeli o takim miejscu jak Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku. Wyniki widoczne są na poniższym wykresie.

Zdecydowana większość – 88% badanych zna CKiR. Są wśród nich mieszkańcy ze wszystkich grup wiekowych z mocną reprezentacją 30 i 40-latków. Z dużym prawdopodobieństwem jest to wynik zainteresowania ofertą kulturalną dla dzieci przedszkolnych i szkolnych, która stanowi znaczącą część oferty Centrum. Wśród osób, które odpowiedziały na to pytanie przecząco (7 osób) były tylko dwie kobiety – jest to znacząca dysproporcja zważywszy na to, że w całej grupie respondentów kobiety stanowią większość. Jest to najprawdopodobniej rezultat powszechnego mniejszego zainteresowania ofertą kulturalną ośrodków kultury dorosłych pracujących mężczyzn w Polsce, a także mniej bogatej, w porównaniu do kobiet, oferty, która jest bezpośrednio do nich kierowana.

Skojarzenia z CKiR oraz znane wydarzenia

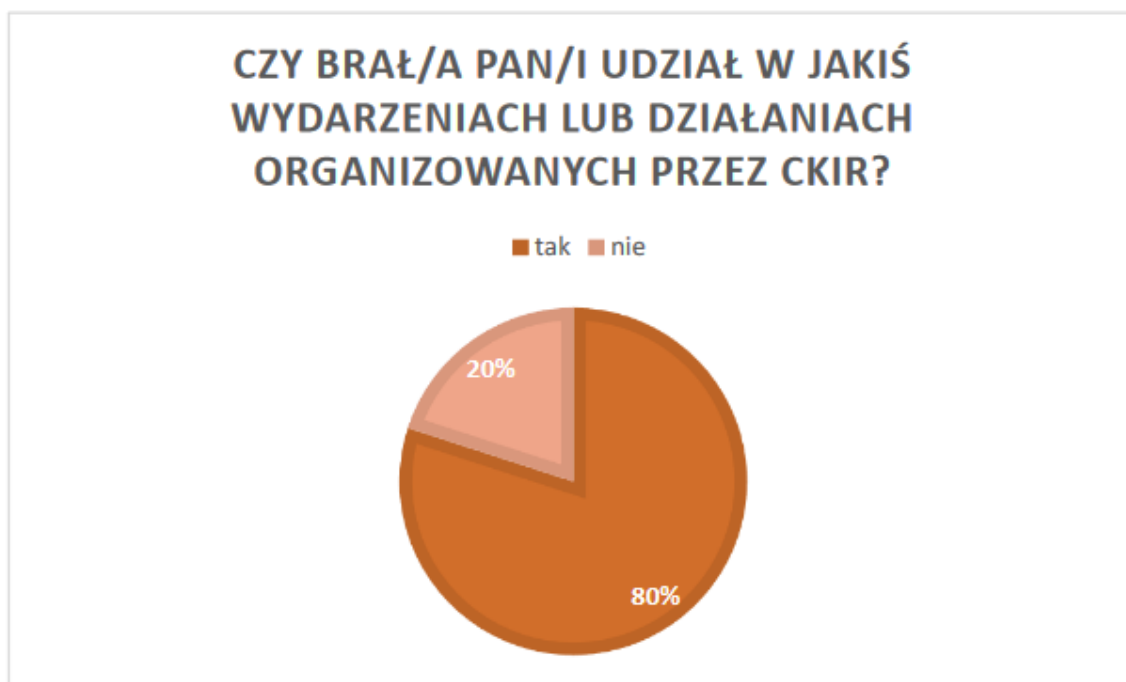
Osoby, które odpowiedziały twierdząco na poprzednie pytanie i miały jakieś skojarzenia z CKiR zostały poproszone o rozwinięcie tej odpowiedzi i wskazanie z czym dokładnie kojarzy im się Centrum. Z wypowiedzi można wyczytać pozytywne nastawienie rozmówców zarówno do oferty Centrum jak i ogólnie do współpracy z nim i jej pracowników (pojawily się skojarzenia pozytywnego rozwoju i dobrej przyszłości). W zdecydowanej większości badani mówili o **cyklicznych i okolicznościowych imprezach**: Dniach Grodu, dożynkach, i innych cyklicznych spotkaniach jak Dzień Dziecka czy Dzień Kobiet. To właśnie z dużymi, często masowymi imprezami Centrum kojarzone jest w największym stopniu. Co piąty badany (w większości w wieku między 26, a 41 r.ż., potencjalnie rodzice) wspominali także o **konkursach dla dzieci i zajęciach sekcji plastycznych** dla tej grupy wiekowej. Wśród rozmówców znalazły się także osoby (około 13% wszystkich badanych) wskazujące na **aktywność fizyczną i sportową** oraz działania na lokalnym orliku. Warto podkreślić, że dla niektórych osób skojarzenia z CKiR są jednoznacznie **osobowe** – wspominali o Pani Agnieszce jako opiekunce Sali wiejskiej w Lipkach Wielkich lub Pani Kasi opiekującej się orlikiem. Umiejętność skojarzenia konkretnych osób z działaniami Centrum jest jego ważnym potencjałem, warto dbać o to by jak najwięcej osób wiedziało do kogo może zwrócić się lokalnie, aby dowiedzieć się czegoś o kulturze w gminie.

Spójrzmy jak rozkładały się skojarzenia z CKiR wśród mieszkańców poszczególnych sołectw i sprawdźmy, jakie były charakterystyczne dla nich odpowiedzi. Uczestniczki i uczestnicy sondy z **Janczewa** w zdecydowanej większości kojarzą CKiR z dużymi imprezami, także tymi, które specyficznie wiążą się z ich wsią, np. „Janczewska 10” (biegi i marsze). Można wnioskować, że pośrednio także dlatego wiele osób wskazało, że ich skojarzenia z Centrum związane są ze sportem i aktywnością fizyczną oraz Mariną jako miejscem rekreacji. Niektórzy badani podkreślali lokalizację Centrum i wskazywali, że zdecydowana większość działań odbywa się w jego siedzibie, a nie w innych wsiach.

Badani z **Lipek Wielkich** zwrócili uwagę na ofertę dla seniorów oraz cykliczną ofertę działań dla dzieci. To właśnie cykliczność, na którą zwrócili uwagę badani różniła ich od skojarzeń rozmówców i rozmówczyń z Janczewa i Wawrowa. Często wspominali także działalność lokalnej biblioteki oraz obecność sali wiejskiej, która wśród niektórych budziła emocje. Jeden z respondentów wspominał ponadto, że oferta Centrum kojarzy mu się z pokazami pszczelarskimi.

Wśród mieszkańców **Wawrowa**, z którymi zrealizowana była sonda, znaczącą część skojarzeń z CKiR – poza wspomnianymi już imprezami okolicznościowymi – stanowiła aktywność fizyczna i obecność Mariny, a także dziania na orliku. Trzy osoby wspomniały także o wystawach konnych, a jedna o działaniach wcześniej realizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w ramach pracowni modelarskiej, a mianowicie wykonywanie modeli pływających i spławianie ich w Wawrowie.

Podczas rozmowy w ramach wywiadu kwestionariuszowego badani byli pytani także o to, czy brali udział w wydarzeniach lub działaniach organizowanych przez CKiR. Wykres zamieszczony poniżej pokazuje rozkład odpowiedzi.

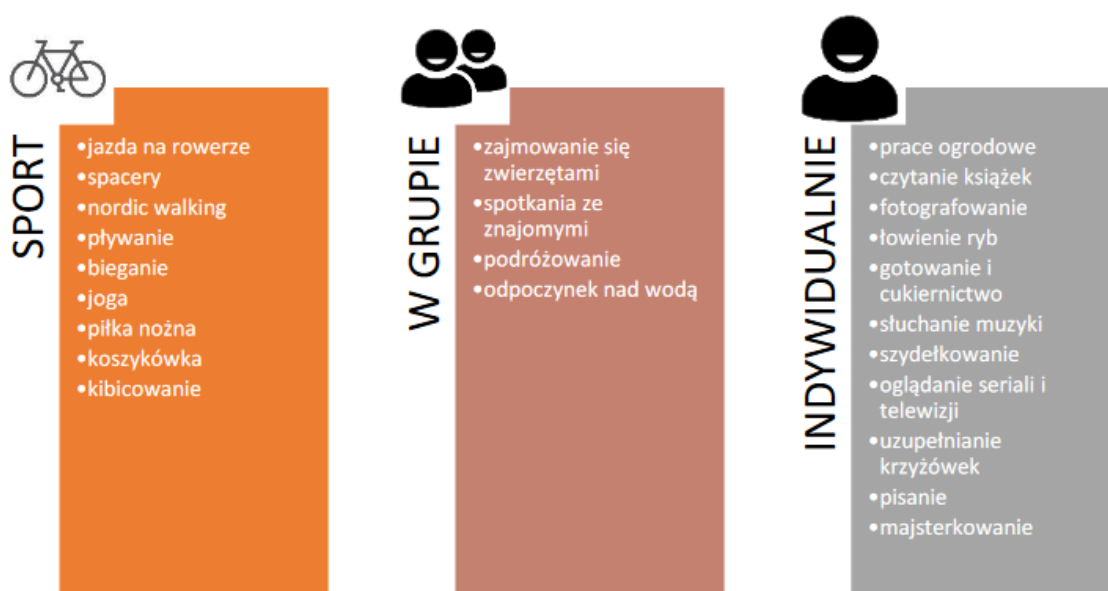

Zdecydowana większość badanych brała udział w takich inicjatywach i jest tego świadoma. Prawie połowa spośród tych, którzy nigdy w nich nie uczestniczyli to osoby powyżej

50. roku życia. Są to głównie mężczyźni (70% tej grupy badanych). Odpowiedzi tych osób, które korzystały z oferty CKiR pokrywają się z ich skojarzeniami związanymi z tą instytucją.

Zainteresowania mieszkańców

W celu poznania zainteresowań i ulubionych sposobów spędzania czasu wolnego, podczas realizowania sondy zapytaliśmy o to, jak badani lubią odpoczywać. Większość osób miała trudność by odpowiedzieć spontanicznie – kluczową rolę odegrały ankieterki i ankieterzy, którzy dopytywali badanych i pomagali zastanowić się rozmówcom, co sprawia im największą przyjemność. Poniżej przedstawiono odpowiedzi – podział na działania w grupie i indywidualne należy traktować jako umowny – praktycznie wszystkie bowiem mogą być realizowane w jeden lub drugi sposób – w zależności od preferencji i aktualnych potrzeb badanych.

Odpowiedzi rozmówczyń i rozmówców były bardzo zróżnicowane i trudno jest wskazać ogólne tendencje. Były one widoczne jedynie w kategorii działań związanych z aktywnością fizyczną, w której najwięcej osób wskazało na jazdę na rowerze, a w drugiej kolejności na nordic walking. Powyższy zbiór odpowiedzi to dobra wskazówka dla osób przygotowujących ofertę CKiR – znajdują się tutaj zarówno propozycje dla osób odpowiadających za Marinę i rekreacyjną działalność Centrum, jak i kulturalne i „codzienne” praktyki, które można z powodzeniem włączyć w działalność warsztatową i spotkania z mieszkańcami, za które odpowiadają Centrum Kultury, biblioteki i świetlice.

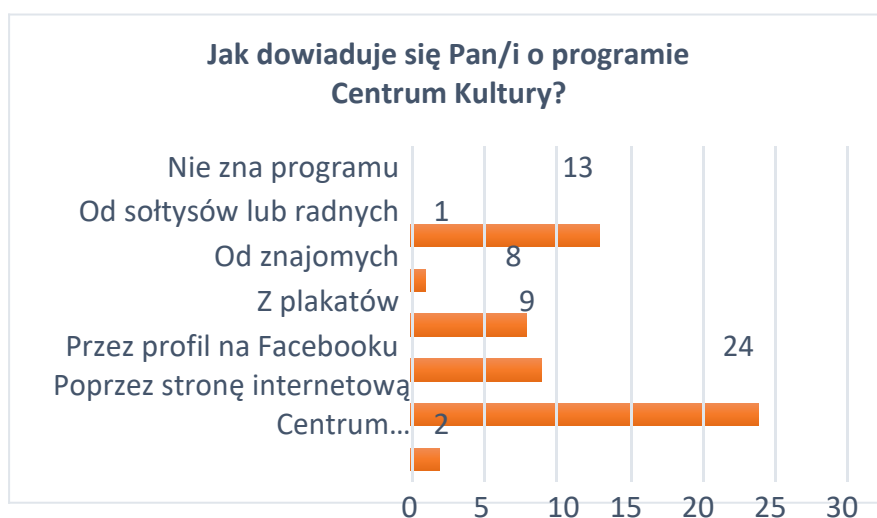
Część badanych przedstawiła podczas rozmowy swoje pomysły na poszerzenie/zmodyfikowanie oferty CKiR. Wiele pomysłów związanych było z aktywnością fizyczną – zajęcia sportowe dla dzieci i dorosłych (regularne spotkania w małych grupach), a także dla mam (wraz z opieką nad dziećmi). Zdecydowana większość propozycji opierała się o formułę zawodów i konkurencji - między poszczególnymi grupami, a także np. sołectwami. Współzawodniczenie, które jest dość intuicyjną formą aktywności powinno być jednak przemyślane – takie działania nie zawsze pozytywnie wpływają na integrowanie społeczności i przenoszą punkt ciężkości z radości spędzania czasu z innymi na dążenie do osiągnięcia jak najlepszego wyniku. Takie cele przypisać można raczej klubom sportowym niż instytucji kultury.

Liczną kategorią pomysłów na urozmaicenie oferty CKiR były różnorodne regularnie prowadzone warsztaty i zajęcia. Wśród nich znalazły się warsztaty fotograficzne (wraz z plenerem), ekologiczne, pierwszej pomocy i zdrowego żywienia; zajęcia z majsterkowania i tworzenia drewnianych modeli, a także plastyczne dla dorosłych; nauka wędkowania oraz sekcje dedykowane dzieciom: plastyczna, teatralna, kulinarna i muzyczna. Podobne zajęcia stanowią już istotną część programu CKiR warto więc zinterpretować słowa mieszkańców jako argument za wzmocnieniem tych działań i zapełnienie im ciągłości i regularności.

Powtarzającym się w głosach badanych pomysłem było wzmocnienie istniejących inicjatyw dla seniorów. Zaproponowali regularne spotkania w ramach klubu seniora, warsztaty kulinarne i wyjazdy do teatrów. Poza zajęciami dedykowanymi stricte do tych grup warto zadbać także o inicjatywy międzypokoleniowe w ramach których mieszkańcy mogliby się poznawać i wymieniać doświadczeniami. Do takich działań można zaliczyć pomysły badanych na organizację festynów rodzinnych i ognisk przy Marinie, rajdów rowerowych i pikników, a także wycieczek krajoznawczych na terenie gminy oraz wszelakich warsztatów międzypokoleniowych.

Komunikacja CKiR z mieszkańcami

Sposób komunikowania oferty kulturalnej jest bardzo często kluczowy w efektywnym rekrutowaniu na zamknięte wydarzenia, a także dla popularności programu instytucji kultury. W sondzie znalazły się pytania o sposób, w jaki mieszkańcy dowiadują się o działaniach CKiR, a także alternatywne drogi komunikacji z publicznością. Poniżej znajduje się zestawienie odpowiedzi na pytanie o źródła informacji o programie Centrum – badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

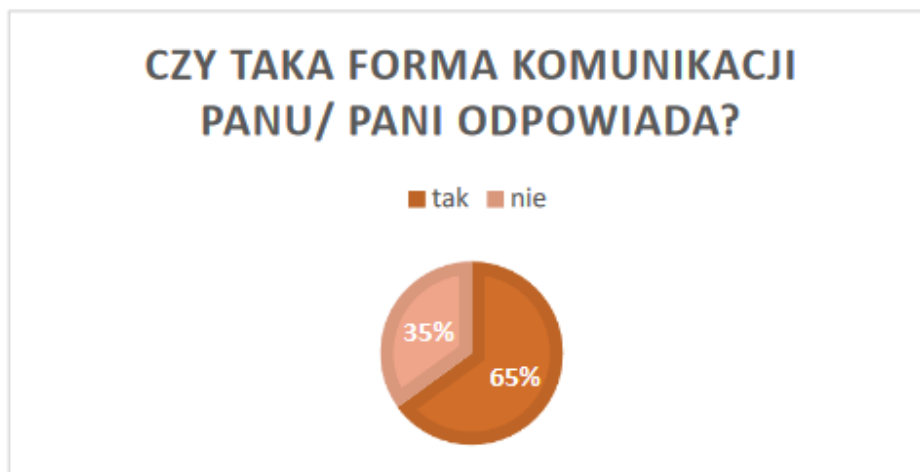
Jak widać powyżej, najczęstszym źródłem informacji (dla 40% badanych) jest Facebook

– strona Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku, Urzędu Gminy, Naszego Janczewa, Naszego Wawrowa, a także prywatne profile znajomych, którzy informują o interesujących działaniach. Co ciekawe, takie odpowiedzi udzielały osoby reprezentujące różne grupy wiekowe – także osoby starsze. Prawie co szósta osoba informacje czerpie z plakatów, a co ósma bezpośrednio

od znajomych. Trzy osoby wspomniały, że źródłem informacji jest dla nich między innymi gazeta lokalna „Wieści Santockie”. Niewiele osób uzyskuje informacje od sołtysów i radnych, a także samodzielnie wyszukuje informacje na stronie internetowej CKiR. Duża liczba osób, bo blisko co czwarty badany nie zna programu Centrum i nie wie w jaki sposób się z nim zapoznać – w większości to starsi mieszkańcy gminy. Warto przemyśleć jak trafić z programem do tej zostawianie ulotek informacyjnych w lokalnych sklepach czy punktach

usługowych, a także wrzucanie programu CKiR do skrzynek pocztowych, np. na każdy kolejny miesiąc.

Jak widać na poniższym wykresie, większość osób jest zadowolona z obecnego sposobu informowania o programie CKiR.

Osoby, które miały dodatkowe pomysły na usprawnienie komunikacji CKiR z mieszkańcami po części wskazały na rozwiązanie problemu utrudnionej komunikacji ze starszymi mieszkańcami, co zostało zakomunikowane w powyższych akapitach. Badani powyżej 60 r.ż. często sugerowali, by informacje o ofercie CKiR umieszczać we wspomnianych wcześniej bezpłatnych „Wieściach Santockich”. Skorzystaliby na tym także młodszy mieszkańcy, którzy jak wynika z sondy, także chcieliby przeczytać w nich o programie Centrum. Innym często podnoszonym pomysłem na usprawnienie promocji oferty kulturalnej było umieszczanie plakatów informacyjnych w pobliżu lokalnych sklepów – pomogłoby to mieszkańcom czerpać informacje „przy okazji”, podczas codziennych czynności. Rodzice zasugerowali, że dobrym pomysłem byłoby przekazywanie informacji przez szkołę – dzieci mogłyby otrzymywać regularnie informacje o programie CKiR w danym semestrze, czy o konkretnych wydarzeniach. Ciekawą propozycją wskazaną przez badanych było przekazywanie informacji mieszkańcom w sposób telefoniczny – najbardziej zainteresowani nią byłiby najprawdopodobniej starsi mieszkańcy, którzy nie czują się swobodnie w wyszukiwaniu informacji w Internecie lub zupełnie nie mają do niego dostępu. Jako dodatkową propozycję, badani wspominali, że warto także pozostawiać informacje o programie CKiR na lokalnej parafii.

Społeczność Janczewa, Lipek Wielkich i Wawrowa

Ważną część badań stanowiły spotkania on-line (w formule wywiadu grupowego FGI) z przedstawicielami trzech sołectw gminy Santok. Na spotkaniach obecne były osoby na co dzień lokalnie działające w stowarzyszeniach i fundacjach, a także radach sołeckich, a także inne osoby, które zainteresowane są rozwojem swojej okolicy. Na każdym z fokusów obecna była pracownica Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku.

Lipki Wielkie

Lipki Wielkie to duża (ponad 1200 mieszkańców) wieś na południowym wschodzie gminy Santok. Znajduje się tam biblioteka należąca do Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku, a także świetlica wiejska, która obecnie wymaga remontu, ale jeszcze kilka lat temu odbywały się w niej lokalne wydarzenia kulturalne.

Społeczne priorytety lokalne

Rozmowa z mieszkańcami Lipek Wielkich przynosi wiele ważnych obserwacji, z których jedna ma szczególne znaczenie – priorytetowy jest namysł nad umożliwieniem realizowania miejscowych wydarzeń i inicjatyw w konkretnym miejscu: **świetlicy wiejskiej**. Lokalizacja pojawiła się nieprzypadkowo w rozmowach z uczestnikami – mieli oni w pamięci czas, w którym świetlica była otwarta i regularnie odbywał się w niej program kulturalny.

Zdaniem mieszkańców w świetlicy powinien odbyć się generalny **remont**. „To miejsce odstrasza” – ten zwrot został kilkakrotnie użyty przez uczestników spotkania podczas opisywania dzisiejszego stanu świetlicy. Wskazali, że obecnie korzystanie z tego miejsca jest nie tylko nieatrakcyjne, ale może być także niebezpieczne (stare sprzęty, wilgoć, zagrzybienie). Doposażenie świetlicy w sprzęt muzyczny, scenę czy sprzęt audiowizualny były jednym z ich pomysłów na jej ożywienie i zwiększenie potencjalnej użyteczności. Jednocześnie kilka osób było zdania, że świetlica nie powinna być tylko miejscem zorganizowanych wydarzeń, ale także spontanicznych spotkań towarzyskich. Więcej informacji na temat tego, jak mogłaby wyglądać świetlica i pomysłów w jaki sposób z niej korzystać znajduje się w części raportu poświęconej młodzieży.

Uczestnicy spotkania fokusowego podawali liczne argumenty wskazujące na konieczność wyremontowania i otwarcia lokalnej świetlicy. Po pierwsze, podkreślali, że bardzo ważne jest dla nich by mieć w Lipkach możliwość spędzenia czasu na miejscu, bez konieczności dojeżdżania do Santoka czy innej wsi w gminie. Wyjaśniali to potrzebą spontaniczności, wygodą i dostępnością dla wszystkich tych mieszkańców. Dodatkowo zwracali także uwagę, że posiadanie stałego miejsca spotkań, oddanego do użytku mieszkańców wzmocniłoby działalność lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Kiloro uczestników zauważyło, że świetlica mogłaby pomóc w wzmocnieniu zaangażowania mieszkańców w życie wsi.

Bardzo często w rozmowach powracał pomysł wykorzystania także **terenu zielonego przy świetlicy**. Zwrócono uwagę, że zwykle jest on zamknięty, a mógłby służyć jako miejsce spotkań (np. przy ognisku/ grillu) i działań kulturalnych w dni ze sprzyjającą ku temu pogodą. Podkreślała to także młodzież.

Pisząc o potrzebie mieszkańców związanej z wykorzystaniem świetlicy wiejskiej i terenu do niej przynależącego należy podkreślić, że nie chodzi tutaj jedynie o wygodę wynikającą z bliskości takiego miejsca wydarzeń kulturalnych. Uczestnicy spotkania **porównywali swoją wieś do innych**, które mają świetlice i z nich korzystają i ubolewali, że nie mają takiej możliwości. Brak funkcjonującej świetlicy wiejskiej badani zdają się odczuwać i interpretować jako stygmat – coś, co negatywnie wyróżnia ich spośród innych sołectw w gminie. Trudno jest im także zaakceptować fakt, że potencjał tego miejsca jest niewykorzystany – świetlica stała się dla nich ważną częścią wsi i stanowi znaczący zasób dla lokalnej społeczności.

Poza rozmową na temat użyteczności świetlicy wiejskiej, kontynuując wątek wykorzystania lokalnych zasobów, mieszkańcy zwrócili uwagę także na **bibliotekę**. Przyznali, że to bardzo ważne miejsce w Lipkach, ale podkreślali, że w budynku brakuje odpowiedniej atmosfery – miałyby zaradzić temu modyfikacja obecnej przestrzeni – stworzenie kąca czytelniczego, który byłby przytulny i zapraszał do odwiedzin zarówno dorosłych jak i dzieci. Uczestnicy byli zdania, że w obecnej formie biblioteka zajmuje zbyt mało miejsca w dużym i niewykorzystanym do innych celów budynku.

Działalność kulturalna i kulturowa

Podczas omawiania tego, jaka jest oferta kulturalna, z której mogą korzystać mieszkańcy Lipiek Wielkich uczestnicy spotkania podkreślali konsekwencje pandemii koronawirusa. Przede wszystkim zauważyli, że oferta w ogromnym stopniu została zmniejszona, a cyklicznie odbywające się wydarzenia (takie jak konkursy kulinarne i plastyczne, spotkania okolicznościowe) – zawieszono. Pomimo obecnych ograniczeń badani chętnie rozmawiali o nowych możliwościach współpracy z Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku.

Jednym z najważniejszych celów, które mogłyby być realizowane po zniesieniu ograniczeń pandemicznych jest zdaniem badanych **wzmacnianie i odtwarzanie więzi społecznych** wśród lokalnej społeczności, walka z poczuciem osamotnienia spowodowanym długotrwałą izolacją. Uczestnicy zauważyli, że teraz trudniej jest przekonać mieszkańców do wspólnego spędzania czasu – przeszkodami są obawy przed zarażeniem, a także zmiana nawyków i odzwyczajenie od spotkań towarzyskich. Niekorzystny trend pomogłyby zmienić spotkania w mniejszych grupach, które odbywałyby się cyklicznie i na nowo przyzwyczajały mieszkańców do bycia razem.

Wspomniane **cykliczne spotkania** były jednymi z najczęściej podnoszonych pomysłów na działania kulturalne w Lipkach Wielkich. Ich tematyka miałaby być dostosowana do zainteresowań konkretnych grup – młodszych lub starszych mieszkańców. Ci pierwsi mogliby korzystać z zajęć, które rozbudzają w nich pasje i jednocześnie podnoszą atrakcyjność okolicy (np. warsztaty taneczne, muzyczne, turnieje szachowe i w warcaby, klub książki, turnieje gier planszowych). Taka potencjalna konsekwencja rozbudowy oferty kulturalnej dla młodych byłaby szczególnie ważna ponieważ, jak wskazali badani, młodzież najczęściej opuszcza rodzinną okolicę z powodu braku perspektyw na rozwój. Cykliczne spotkania dla starszych mieszkańców Lipiek mogłyby natomiast być wsparciem i odskocznią szczególnie dla samotnych seniorów. Uczestnicy fokusa zaproponowali dla tej grupy warsztaty rękodzielnicze, klub książki i zajęcia z edukacji artystycznej – z malarstwa, śpiewu itd. Zauważyli też, że priorytetowo powinna być podczas nich traktowana funkcja towarzyska – by wzmacnianie relacji było istotniejsze niż zrealizowanie konkretnego celu artystycznego.

Podczas spotkania uczestnicy podkreślili też, że wydarzenia kulturalne w ich okolicy powinny wpływać na szeroką **integrację społeczności**. Proponowali cykliczne (np. raz w tygodniu) spotkania na świeżym powietrzu, podczas których odbywałyby się ogniska czy pikniki. Padł także pomysł kina plenerowego lub umiejscowionego w świetlicy wiejskiej.

Ciekawą ich zdaniem propozycją byłoby także zorganizowanie akcji charytatywnej, która zintegrowałaby mieszkańców wsi poprzez promowanie pomocy dla innych. Odnieśli się tutaj do postawienia serca, do którego mieszkańcy wrzucają plastikowe nakrętki, które następnie służą jako wsparcie dla potrzebujących. Podkreślili, że w niektórych wsiach gminy takie serca już są i chcieliby mieć takie u siebie w Lipkach Wielkich.

Janczewo

Janczewo jest sołectwem położonym w północno-zachodniej części gminy Santok, liczy obecnie ponad 1300 mieszkańek i mieszkańców. W odniesieniu do lokalnych wydarzeń najbardziej znaną imprezą, z której dumni są mieszkańcy Janczewa, jest marsz nordic walking oraz bieg „Janczewska 10”, która integruje mieszkańców lubiących aktywność fizyczną. We wsi działają grupy nieformalne skupione wokół konkretnych ulic, a także m.in. Koło Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna i inne lokalne organizacje.

Społeczne priorytety lokalne

Podczas rozmowy o tym, co jest ważne dla mieszkańców Janczewa i na jakie kwestie należy zwrócić uwagę by żyło im się lepiej, uczestnicy spotkania fokusowego byli bardzo zgodni: wszyscy wskazali **integrację mieszkańców jako nadrzędny cel społeczny**. W ostatnich latach do Janczewa przyjechało bardzo wielu nowych mieszkańców, zwykle wcześniej zamieszkujących miasta. W konsekwencji populacja wsi podzielona jest na te osoby, które znają się i mieszkają tu od dawna oraz te, które nie są zintegrowane ze społecznością i znają tylko najbliższych sąsiadów. Dodatkowo, napływ nowych mieszkańców sprawił, że wieś bardzo się powiększyła i jej struktura funkcjonalnie nie przystaje już do jej wielkości – trudno jest bowiem w sposób bezpośredni i przez lokalne sieci skomunikować się ze wszystkimi, potrzeba nowych narzędzi komunikacji z mieszkańcami.

Uczestnicy spotkania zauważyli, że jako społeczności trzeba im jak najwięcej pretekstów by mogli się **poznawać i wymieniać informacjami**. Mogłyby służyć temu integracyjne pikniki czy cykliczne wydarzenia kulturalne. Jednocześnie można zauważyć, że badani są świadomi, że wspomniane inicjatywy musiałyby odbywać się regularnie i przez dłuższy czas by przyzwyczaić mieszkańców do spotykania się i integracji. Byłoby to szczególnie istotne w odniesieniu do grupy nowych mieszkańców, którzy jak zauważyli uczestnicy, po

przeprowadzce do Janczewa szukają raczej intymności i spokoju niż nowych znajomości i społecznego zaangażowania.

Wspomniane spotkania ważne są dla mieszkańców także by wprowadzić „nowych” w **zasady i zwyczaje życia wsi**. Jeden z uczestników zauważył, że napływowi mieszkańcy nie wiedzą do kogo mogą zwrócić się z jakimś pytaniem, czy skąd czerpać aktualne informacje o funkcjonowaniu wsi. Spotkania mogłyby zatem być wzbogacone o praktyczne informacje o codziennym życiu w Janczewie. Dodatkowo, można by je wykorzystać także do tego, by rozmawiać z mieszkańcami o ich potrzebach i trudnościach by lepiej poznać ich perspektywę życia w Janczewie i bardziej adekwatnie planować działania – nie tylko kulturalne.

Integracja mieszkańców, która była najważniejszym celem społecznym zdaniem uczestników spotkania, powinna ich zdaniem objąć także **młodsze grupy wiekowe**. Zauważyli, że w sołectwie jest wiele dzieci które jednak najczęściej zupełnie się nie znają. Na co dzień chodzą do różnych szkół i przedszkoli, a na miejscu brakuje inicjatyw podczas których mogłyby się poznać. W konsekwencji, po powrocie ze szkoły, często spędzają czas w domu zamiast bawić się z rówieśnikami. W przypadku młodzieży badani zauważyli, że brakuje im miejsca, w którym będą mogli swobodnie spędzać czas – niekiedy w ramach zaproponowanych zajęć, ale przede wszystkim zgodnie ze spontanicznymi potrzebami i preferencjami („młodzieżowa salka”). Takie rozwiązanie powinno być zdaniem badanych zorganizowane przez dorosłych, którzy ustalą zasady użytkowania tej przestrzeni i będą rozliczać młodych z ich przestrzegania.

Poza wspomnianą integracją, bardzo ważnym celem społecznym według uczestników spotkania jest obecnie **odbudowywanie i wzmocnienie sąsiedzkich więzi**, które zostały nadszarpnięte przez pandemię. Podkreślano nie tylko spotkania towarzyskie, ale także takie, podczas których będzie można porozmawiać o aktualnej sytuacji wsi i tym jak pandemia wpłynęła na losy mieszkańców.

Działalność kulturalna i kulturowa

Uczestnicy spotkania bardzo ciepło wypowiedali się na temat współpracy z Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku – doceniali organizację cyklicznych wydarzeń i sprawną współpracę przy lokalnych wydarzeniach.

Trudno było wskazać badanym na aktualnie organizowane działania kulturalne ponieważ większość z nich uniemożliwiła pandemia. Przed wprowadzeniem ograniczeń

najbardziej angażujących mieszkańców imprezą była Janczewska Dziesiątka, która była cyklem wydarzeń sportowych z różnych dyscyplin. Z rozmów z uczestnikami spotkania można wywnioskować, że to właśnie **wydarzenia sportowe** są preferowaną formą kolektywnego spędzania czasu w okolicy. Istotnym wsparciem organizacji tych wydarzeń jest lokalny klub sportowy, a potencjalnym miejscem organizacji – nowa sala gimnastyczna.

Rozmawiając o pomysłach na nowe inicjatywy kulturalne badani opowiedzieli o **lokalnej historii** egipskiej księżniczki, która została pochowana w Janczewie – legenda z pewnością mogłaby stanowić źródło inspiracji dla wielu działań ze społecznością: warsztatów historycznych, działań międzypokoleniowych, a także prac wykopaliskowych i dokumentalnych.

Jednym z pomysłów na integrowanie społeczności Janczewa, co jak zostało wcześniej wspomniane – jest dla badanych priorytetowym celem społecznym, jest organizowanie **działań społecznych i charytatywnych**. Jednym z nich mogłoby być cykliczne sprzątanie okolicy – wydarzenie bez ograniczeń wiekowych z dodatkowym komponentem edukacyjnym – o konieczności dbania o przyrodę i indywidualnym wpływie na ochronę klimatu. Inną inicjatywą – promowaną przez jednego z mieszkańców – mogłaby być akcja wymiany lub oddawania niepotrzebnych czy „nadmiarowych” zasobów. Mogłyby to być z jednej strony produkty spożywcze, a z drugiej inne rzeczy takie jak ubrania czy niepotrzebne sprzęty. Pierwotnie pomysł zakładał założenie straganów z produktami do wymiany/ oddania, ale ostateczną formułę musieliby uzgodnić sami mieszkańcy. Tego typu inicjatywy można by połączyć z warsztatami zero waste, szycia itp. podczas których uczestnicy nauczyliby się dawać drugie życie wielu przedmiotom.

Stosunkowo dużo czasu uczestnicy i uczestniczki spotkania poświęcili na rozmowę o różnych spotkaniach i zajęciach edukacyjnych dla dzieci i dorosłych mieszkańców Janczewa związanych z tematem **bezpieczeństwa**. Szkolenia z pierwszej pomocy, kursy organizowane przez lokalnych strażaków – to ich pierwsze propozycje w ramach tej kategorii wydarzeń. Za zwrócenie uwagi na takie działania był odpowiedzialny uczestniczący w spotkaniu strażak ochotniczej straży pożarnej, jednak inni mieszkańcy zgodzili się, że to jeden z najistotniejszych pomysłów na przyszłe inicjatywy.

Badani zauważyli także, że podczas planowania działań kulturalnych warto wziąć pod uwagę organizowanie jej w **lokalnej świetlicy wiejskiej**. Mogłyby odbywać się tam warsztaty rękodzielnicze i kulinarne. Uczestnicy spotkania podkreślili, że

ważne jest by odbywały się one cyklicznie i regularnie i w ten sposób stanowiły stałą ofertę dla mieszkańców w różnym wieku.

Wawrów

Wawrów to sołectwo, które sąsiaduje z gminą Gorzów Wielkopolski i z tego względu znaczna część aktywności jego mieszkańców przenosi się właśnie do tego miasta. Na spotkaniu fokusowym, którego wyniki opisane zostały poniżej, mieszkańcy zaangażowani w życie lokalnej społeczności zinterpretowali to jako trudność. Populacja Wawrowa obecnie liczy ponad 1400 osób i wciąż rośnie (pracujący w Gorzowie często kupują działki w Wawrowie). Charakterystyczną dla Wawrowa właściwością statystyczną jest fakt, że mieszka w nim duża liczba dzieci i stosunkowo niewielka liczba osób w wieku podeszłym¹. To ważna informacja w kontekście planowania wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców – w dużej mierze powinny być zaplanowane tak, by z jednej strony były międzypokoleniowe, a z drugiej: atrakcyjne dla dzieci.

Społeczne priorytety lokalne

Podczas spotkania z przedstawicielami Wawrowa, podobnie jak w przypadku tego z mieszkańcami Janczewa, najważniejszym priorytetem społecznym było dla jego uczestników **integrowanie lokalnej społeczności**. Wraz ze wzrastającą liczbą mieszkańców Wawrowa wzrasta także stopień ich anonimowości. Taki proces badani opisali jako niekorzystny przede wszystkim ze względu na postępującą izolację społeczną i brak zaangażowania nowo przybyłych do wsi. Badani zauważyli, że osobom mieszkającym wcześniej w mieście może być na początku trudno odnaleźć się w nowych warunkach także dlatego, że nie znają lokalnych zwyczajów i codzienności. Spotkania integracyjne, które miałyby przede wszystkim funkcję towarzyską, pomogłyby włączyć tę grupę w lokalną społeczność.

Na drodze ku swobodnej integracji mieszkańców stoi zdaniem badanych trudność związana z **brakiem stałego miejsca spotkań**: w Wawrowie brakuje bowiem świetlicy wiejskiej lub wiaty. Ta ostatnia pomimo, że została powszechnie przyjęta przez uczestników spotkania

¹ 69,0% mieszkańców wsi Wawrów jest w wieku produkcyjnym, 20,3% w wieku przedprodukcyjnym, a 10,7% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada we wsi Wawrów 44,9 osób w wieku nieprodukcyjnym. Ten wskaźnik obciążenia demograficznego jest więc znacznie mniejszy od wskaźnika dla województwa lubuskiego oraz znacznie mniejszy od wskaźnika obciążenia demograficznego dla całej Polski; źródło: https://www.polskawliczbach.pl/wies_Wawrow

jako najlepszy pomysł na wspólne miejsce spotkań, to bardzo podzieliła ich pod względem rodzaju działalności, która miałaby być w niej prowadzona, a także konkretnej lokalizacji jej postawienia.

Z celem integracji społecznej mieszkańców łączy się wspomniane przez uczestników spotkania dążenie do **poprawy jakości życia psychicznego mieszkańców**, którzy po okresie izolacji społecznej potrzebują towarzystwa innych i wsparcia. Badani zwracali uwagę, że wielu mieszkańców boryka się z samotnością – planowanie oferty kulturalnej powinno ich zdaniem zakładać wypracowanie rozwiązań, które będą z tym walczyć.

Działalność kulturalna i kulturowa

Przedstawiciele Wawrowa, inaczej niż Ci z Janczewa i Lipek Wielkich, **wymienili dużo działań, które zakwalifikowali jako obecnie realizowane** działania kulturalne we współpracy z Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku. Może to świadczyć z jednej strony o tym, że osobiście traktują oni pandemię jedynie jako okresową przerwę w dotychczasowym działaniu, a z drugiej – o silnej relacji wiążącej badanych z wcześniejszym GOKiem (uczestnicy często nazywali tak Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku ponieważ tak brzmiała nazwa jeszcze przed administracyjnym przekształceniem placówki). Wyrażna była duża sympatia uczestników spotkania do pracownic i pracowników Centrum Kultury.

Wśród obecnie w części zawieszonych, ale wciąż interpretowanych jako aktualne, inicjatyw kulturalnych uczestnicy spotkania wymienili cykliczne imprezy okolicznościowe (takie jak dożynki, Mikołajki i inne) oraz działania, które realizowane są we współpracy z lokalnymi władzami, grupami nieformalnymi lub organizacjami pozarządowymi (np. warsztaty rękodzielnicze, wspólne akcje charytatywne). Wspomnieli także o inicjatywach sąsiedzkich, na które zapraszani są mieszkańcy innych sołectw. Duży entuzjazm uczestników spotkania wywołało zaangażowanie pracownicy Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku w funkcjonowanie lokalnego orlika.

Wśród pomysłów badanych na działania kulturalne w ich sołectwie znalazły się te kierowane do konkretnych grup wiekowych jak i wszystkich mieszkańców. Szczególną uwagę zwrócili na **osoby starsze oraz dzieci**. Dla tej pierwszej grupy zaproponowali regularne spotkania w mniejszych grupach, które zapewniłyby im rozrywkę, rozwijanie zainteresowań i jednocześnie zapewniłyby wzmocnienie relacji społecznych po czasie pandemii. Dzieci zdaniem badanych byłyby zainteresowane aktywnościami na orliku – mogłyby one z jednej strony

mieścić się w kategorii ćwiczeń fizycznej, a z drugiej: szeroko poza nią wykraczać, a teren orlika traktować jako miejsce spotkań. Wśród pomysłów dla tej grupy wiekowej znalazły się także kolonie, ponieważ podczas letnich miesięcy dzieci nie mają oferty kulturalnej, z której mogłyby skorzystać.

Propozycje dla wszystkich mieszkańców w części oparte zostały **na wcześniejszych inicjatywach**. Znalazły się wśród nich mistrzostwa modeli pływających, które kiedyś odbywały się jako pokaz pracy warsztatowej w Gminnym Ośrodku Kultury w Santoku (dzisiejsze Centrum Kultury i Rekreacji). Badani wskazali, że takie regularne warsztaty rękodzielnicze mogłyby cieszyć się zainteresowaniem różnych grup wiekowych. Innym pomysłem uczestników spotkania na – potencjalnie międzypokoleniowe – działania kulturalne były inicjatywy związane z historią Lwowa. Znacząca część mieszkańców Wawrowa ma pochodzenie kresowe dlatego taki temat mógłby z jednej strony być dla nich interesujący, a z drugiej mieć dużą edukacyjną wartość dla całej społeczności. Podczas planowania takiej inicjatywy zapewne warto zwrócić się ze współpracą do lokalnego Muzeum, które może być zainteresowane realizowaniem międzypokoleniowej i edukacyjnej inicjatywy edukacyjnej opartej o historię.

Inną inicjatywą, która realizowana była już wcześniej, a którą warto zdaniem badanych kontynuować są imprezy integracyjne, które organizował proboszcz i na których spotykali się mieszkańcy całej wsi. Aby realizować wspomniany wyżej cel integracyjny, warto wziąć pod uwagę formułę takiego spotkania i jednocześnie zadbać o to, by na spotkaniu mogli dobrze bawić się wszyscy mieszkańcy, także ci, którzy nie należą do wspólnoty Kościoła. Pomysłem na przedłużenie idei spotkań integracyjnych może być nowa formuła wymyślona przez mieszkańców: „Wawrzyński” jako lokalne spotkania mieszkańców Wawrowa.

Nowym pomysłem jednego z badanych, który spotkał się z dużym entuzjazmem reszty uczestników spotkania było organizowanie regularnych projekcji w ramach **kina plenerowego lub samochodowego**. Ze względu na koszty takie projekcje mogłyby odbywać się wahadłowo w różnych wsiach kluczowe jednak byłoby utrzymanie stałego grafiku by mieszkańcy wiedzieli kiedy mogą spodziewać się kina w swojej miejscowości.

Badani zwrócili uwagę także na potrzebę spotkań o charakterze **agory** – takich, podczas których można byłoby porozmawiać o aktualnych potrzebach mieszkańców, o ich ewentualnych trudnościach, czy pomysłach na działanie. Z jednej strony mogłyby to być spotkania otwarte i szeroko komunikowane, na które przychodziliby mieszkańcy Wawrowa, a z drugiej takie, na których spotykaliby się przedstawiciele różnych sołectw. Dzięki tym

ostatnim mogłoby dojść do współpracy między podmiotami (organizacjami pozarządowymi, grupami nieformalnymi, radami sołectkimi) z różnych wsi i w konsekwencji do zainicjowania wspólnych działań kulturalnych i nie tylko.

Młodzież w Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku

Młodzież jest tą grupą wiekową, do której w większym stopniu chcieliby trafiać pracownicy Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku. Obecnie – szczególnie w porównaniu do programu dla młodszych dzieci – oferta dla młodych jest stosunkowo niewielka i przedstawiciele tej grupy raczej rzadko bywają w bibliotekach i siedzibie Centrum. Konieczność zaangażowania w działania kulturalne tej grupy wiekowej podkreślali także przedstawiciele każdego z sołectw na spotkaniach fokusowych. Wskazywali, że atrakcyjność miejsca zamieszkania wiąże się dla młodych m.in. z ofertą kulturalną, a wcześniejszy udział w programie kulturalnym może zadecydować, czy w przyszłości będą chcieli mieszkać w gminie Santok czy nie.

Spotkania z młodzieżą, tak jak wcześniejsze spotkania z mieszkańcami – odbyły się za pomocą komunikatora w formie on-line. Ich uczestnicy mieścili się w przedziale wiekowym między 11, a 14 rokiem życia. Podczas spotkań poruszone zostały trzy główne zagadnienia: 1. W jaki sposób młodzież spędza czas i jak definiuje swój „czas wolny”?; 2. Jakie zajęcia i aktywności są dla młodzieży atrakcyjne i w jakich chętnie uczestniczyliby w ramach programu CKiR? 3. W jakich miejscach młodzież spędza czas i jak definiuje atrakcyjną i przyjazną młodym przestrzeń?

Ulubione zajęcia młodych

Czas wolny dzieci i młodzieży jest konstruktem, który w istotnym stopniu można uznać za sztuczny – szkoła, która wyznacza rytm dnia młodych nakłada bowiem na nich obowiązki, które muszą realizować w czasie, który jest dla nich teoretycznie „wolny”. Po zakończeniu zajęć i krótkiej przerwie dzieci wracają do nauki i odrabiania lekcji – a w przypadku końcowych roczników, także do przygotowania do egzaminów w ramach indywidualnej pracy lub korepetycji. Pomimo niewielkiej ilości czasu „dla siebie” wszystkie osoby, które uczestniczyły w spotkaniach brały udział w jakiegoś rodzaju zajęciach dodatkowych – muzycznych, sportowych, tanecznych, gimnastycznych, akrobatycznych czy filmowych. Zdecydowana większość dojeżdża na te zajęcia do Gorzowa Wielkopolskiego.

„**Swój czas**”, czyli czas, w którym młodzi robią to, co lubią i czują się wtedy komfortowo określają z jednej strony jako czas odpoczynku i „ładowania baterii” (spotkania ze znajomymi,

sen, oglądanie seriali, czytanie książek) jak i rozwoju pasji i inspirowania się spotkaniami z ciekawymi ludźmi (np. ulubionymi instruktorami). Zapytani o to bez czego nie wyobrażają sobie swojego czasu, odpowiedzieli przede wszystkim wskazując na **najbliższą rodzinę** (rodzice, rodzeństwo) oraz **rówieśników** (najbliższych przyjaciół i w drugiej kolejności szerszy krąg znajomych). Czas młodych to zatem przede wszystkim czas spędzony z innymi. Zwrócili także uwagę na oddanie się swoim pasjom – zarówno w ramach regularnych zajęć jak i wcześniej niezaplanowanego pogrywania na instrumentach, jazdy na rowerze czy grze w piłkę.

W zajęciach dodatkowych, na które regularnie uczęszczają młodzi, poza samym czasem spędzonym na ulubionej czynności ważnych jest także szereg innych elementów. Istotny jest sam fakt **rozwoju** – świadomość, że przez dane zajęcia umiejętności wzrosną i zwiększy się też satysfakcja (np. z grania na instrumencie czy śpiewania). Bardzo ważne jest także **akt wychodzenia z domu** – regularne zajęcia pozwalają na realizowanie swoich hobby poza domem – zawsze było to dla młodych istotne, a codzienność nauki zdalnej jeszcze podkreśliła istotność tego elementu. Uczestnicy podnieśli także wagę jaką ma **kontakt z komunikatywnymi, pogodnymi instruktor(k)ami**. Jak powiedziała jedna uczestniczka: „super, że obok jest człowiek, który chce rozmawiać i jest z nim kontakt”. Relacje z dorosłymi, którzy potrafią rozmawiać z młodzieżą i są zwyczajnie zaciekawieni spędzaniem wspólnie czasu jest dla miejscowej młodzieży atrakcyjna i nie wiąże się z obciążeniem (młodsze uczestniczki zaproponowały nawet wspólną z dorosłymi grę w podchody). Jeden chłopiec zwrócił także uwagę, że podczas zajęć warsztatowych (w tym przypadku: filmowych) ważne jest dla niego nie tylko by mieć dobry kontakt z osobą prowadzącą, ale także mieć możliwość „popisania się”, czyli wykorzystania swoich wiedzy i umiejętności by **zaimponować innym** uczęszczającym na zajęcia. To bardzo ciekawe spostrzeżenie, które może służyć za inspirację do sposobu tworzenia spotkań z młodymi: takimi, by nie opierały się one o konkurencję i konkursy, ale indywidualne wzmocnienie każdej osoby i stworzenie możliwości rozwoju.

Poza swoimi regularnymi zajęciami, młodzież zadeklarowała chęć uczestniczenia w innych, nowych inicjatywach przygotowanych przez CKiR. Wśród pomysłów młodzieży znalazły się krótkie wycieczki rowerowe po okolicy, które mogły kończyć się wspólnym ogniskiem, a także wzbogacenie oferty warsztatowej. Propozycje odnosiły się do majsterkowania i rzeźbienia w drewnie, zajęć z filmowania i montażu, a także z zakresu edukacji muzycznej

(wokalistyka, gra na instrumentach) i aktorstwa. Ciekawą propozycją było połączenie kilku dziedzin takich jak aktorstwo, gra na instrumentach i dokumentacja filmowa w jedno wspólne działanie – wymyślając tę propozycję uczestnicy bardzo się ożywili, spodobał im się pomysł łączenia różnych zainteresowań. Inne pomysły związane były bezpośrednio z miejscem, w którym mogliby spontanicznie spędzać swój czas jako grupa młodzieży.

Miejsca młodych

Zapytani gdzie spędzają swój czas, młodzi odpowiedzieli, że dzielą go między dom własny i najbliższych przyjaciół, a miejsca, w których spędzają czas z większą grupą znajomych

– parki, place zabaw, boiska. W trakcie dyskusji wszyscy przyznali, że brakuje im miejsca, gdzie mogliby spędzić czas ze znajomymi. Poniżej znajduje się szczegółowy opis idealnego miejsca dla młodzieży z wyróżnionymi jego najważniejszymi cechami.

Powinno być **blisko**. Tylko miejsce, które będzie znajdowało się w ich wsi, a nie oddalonym Santoku) zapewni im możliwość spontanicznego spędzania czasu. Część z uczestników wprost stwierdziła, że „nie chciałoby im się” jeździć do innych wsi po to by posiedzieć i porozmawiać ze znajomymi (dojazdy nie są dla kontrastu problemem jeżeli mowa o zorganizowanych warsztatach czy zajęciach w ramach sekcji)

Powinno mieć miejsce do zabaw i gier na **świeżym powietrzu**. Dobrze gdyby było tam boisko, letnia siłownia, plac zabaw z karuzelą, a także miejsce na ognisko. Jedna uczestniczka narzekała, że przy sali wiejskiej w Lipkach znajduje miejsce na grilla/ognisko, które jest zawsze zamknięte i nikt z niego nie korzysta (jak powiedziała: „ostatecznie robimy ognisko nielegalnie, a przecież moglibyśmy w specjalnie wyznaczonym do tego miejscu). Mówiła o interwencji rodziców tej sprawie, jednak akcja nie przyniosła pozytywnego rozwiązania i miejsce za salą wiejską jest nadal niedostępne. Dla młodych ważne jest by takie miejsca „pod chmurką” były dostępne przez cały czas.

Powinno być **otwarte** (także w oparciu o grafik) i **dostępne**. Jak powiedziała jedna z uczestniczek „nie musi być idealnie, ale żebyśmy po prostu mieli tam wstęp i się nie dobijali bez sensu”. Brak możliwości spontanicznego korzystania z danej przestrzeni zniechęca młodych i przestają być zainteresowani spędzaniem tam czasu.

Powinno być dostępne dla **starszej i młodszej młodzieży**. Niewielkie wydawać by się mogło różnice wiekowe są dla nastolatków niekiedy granicami możliwości kontaktu dlatego warto by ich wspólne miejsca były zaplanowane tak, by zarówno młodsza jak i starsza młodzież mogła z nich korzystać. Uczestnicy rozważali stworzenie grafiku, który obowiązywałby różne grupy chcące korzystać z tego miejsca.

Powinno zapewnić komfort **pod dachem**. Poza wspomnianymi atrakcjami na świeżym powietrzu, uczestnicy byli zgodni, że chcieliby korzystać z jakiegoś pomieszczenia. Najbardziej intuicyjnym miejscem była dla nich świetlica wiejska. Badani nie zapomnieli o praktycznych aspektach tej przestrzeni jak łazienki i ogrzewanie/ klimatyzacja, a także miejsce na rowery. Takie całościowe myślenie o wspólnej przestrzeni może być potencjalnym wskaźnikiem odpowiedzialnego do niej stosunku.

Powinno być atrakcyjne dla osób z **różnymi pasjami**. W związku z tym mile widziane byłyby zarówno kącik do gier na konsoli jak i regał z grammi, warcabami i szachami. Pozytywnie przyjęty był też pomysł wyposażenia w przenośne głośniki, z którymi można by było się łączyć z komórki i włączać swoją muzykę.

Powinno dawać możliwość **integracji z najbliższymi**. Wyposażenie pomieszczenia powinno temu sprzyjać – dobrym rozwiązaniem będą liczne pufy, które można byłoby dowolnie przestawiać czy okrągłe stoły, które pomieszczą małą grupę znajomych.

Rekomendacje

Podczas spotkań z mieszkańcami jasne stało się, że wśród aktywnych przedstawicieli społeczności lokalnej jest duża **potrzeba ustalenia wspólnych celów** poszczególnych sołectw i Centrum Kultury i Rekreacji. Warto wspólnie zastanowić się jak realizować najważniejsze dla mieszkańców cele – z przeprowadzonych badań wynika, że w dużej mierze priorytetowym zagadnieniem jest integracja mieszkańców (także tych nowoprzybyłych i dłużej zamieszkujących sołectwa) i wzmacnianie więzi społecznych. Mimo, że już teraz współpraca Centrum z lokalnymi podmiotami odbywa się na całkiem wysokim poziomie, to często opiera się na realizowaniu działań przez CKiR ze wsparciem informacyjnym i promocyjnym lokalnych organizacji. Dużą zmianą jakościową tej współpracy byłoby rozszerzenie zakresu prac grup nieformalnych, organizacji pozarządowych czy rad sołeckich o realne współtworzenie kolejnych inicjatyw (np. wymyślanie pomysłów, wsparcie w odszukiwaniu zainteresowanych odbiorczyń i odbiorców)

W nawiązaniu do powyższego, warto pamiętać, że **Centrum nie może odpowiadać za wszystkie cele społeczne**, które stawiają sobie sołectwa. Jego obowiązkiem i rolą jest wspieranie sołectw w dążeniu do realizacji lokalnych priorytetów, ale niekoniecznie wyznaczanie kierunków tej realizacji. Z tego względu kluczowe jest by porozumieć się z poszczególnymi sołectwami i wspólnie określić strategię działania. Dla CKiR jako gminnej instytucji kultury ważne bowiem będzie takie zaplanowanie działań, które będą jednolite dla wszystkich sołectw.

Na spotkaniach fokusowych bez trudności można było zauważyć, że **niektóre z sołectw są bardzo podzielone**. Linia podziału przebiega w nich między „starymi” a „nowymi” mieszkańcami; formalnymi i nieformalnymi podmiotami decyzyjnymi; starszymi i młodszymi mieszkańcami. Mając tę świadomość warto organizować wydarzenia, które nie opierają się na konkurencji i współzawodnictwie (takie jak turnieje czy zawody), ale raczej na integracji, towarzyskości i wymianie doświadczeń (pikniki, wspólne warsztaty kulinarne, działania międzypokoleniowe itp.).

W układaniu programu kulturalnego dla gminy warto postawić na **regularne, odbywające się długofalowo** (a nie „fajerwerkowo” w ramach dużych, anonimowych imprez) **zajęcia dla mniejszych grup**, które zapewnią mieszkańcom stałą ofertę

spędzania wolnego czasu i rozwoju. Taka propozycja byłaby wyjściem naprzeciw wspomnianemu przez mieszkańców problemowi samotności i rozluźnienia więzi społecznych w wyniku pandemicznej izolacji. Pomogłyby w tym także wydarzenia podczas których możliwe byłoby zawieranie nowych znajomości takie jak lokalne pikniki połączone z zajęciami międzypokoleniowymi czy kino letnie (w plenerze), które zaproponowali uczestnicy spotkań fokusowych. Warto tym bardziej zaproponować je mieszkańcom, że zdają oni się rozumieć logikę funkcjonowania takich inicjatyw i wiedzą, że regularności w uczęszczaniu na nie trzeba mieszkańców po prostu nauczyć.

Warto skorzystać z gotowości mieszkańców do uczestniczenia w tzw. „**wędrujących wydarzeniach**” i organizować podobne lub takie same działania w kilku sołectwach w jednym cyklu. Dzięki temu mieszkańcy mają bezpośredni dostęp do oferty kulturalnej i jednocześnie przekonanie, że jest ona demokratyczna – podobna w całej gminie.

Dużą wartością byłoby **zebranie wiedzy na temat wszystkich grup nieformalnych** działających w gminie. Chodzi o małe grupy skupione wokół kilku ulic w danej wsi, związane z konkretnymi aktywnościami sportowymi (np. regularnie spacerujący z kijkami czy wyjeżdżający na rajdy rowerowe). Kontakt z takimi małymi społecznościami ułatwiłby przekazywanie informacji o ofercie CKiR i potencjalnie dostarczałby także informacji o potrzebach tych grup i ich pomysłach na działania. Jednocześnie warto pamiętać, że zbieranie takich informacji jest także w interesie poszczególnych sołectw i warto podzielić się z nimi taką pracą.

Należy z otwartością podejść do potrzeby mieszkańców związanej z **posiadaniem lokalnego (sołectkiego) miejsca spotkań i wydarzeń kulturalnych**. Mowa tutaj zarówno o młodszych jak i starszych grupach wiekowych. Szczególne miejsce w prowadzonych badaniach zajęła świetlica wiejska w Lipkach Wielkich, której zamknięcie wiąże się dla wielu mieszkańców z porażką i nieakceptowalną zmianą. Jest to z pewnością związane z realną potrzebą mieszkańców do korzystania z tego miejsca i wzmacniane przez fakt, że doświadczyli oni możliwości jakie daje własne miejsce na wsi (w myśl zasady – brakuje nam tego, co nam zabrano). Ze względu na duże koszty utrzymania i remontowania takich miejsc warto rozważyć wspólne ich finansowanie z radami sołectkimi, częściowe ich przeznaczenie na cele komercyjne czy zapewnienie niezbędnych środków dzięki projektom ministerialnym lub unijnym.

Warte szczególnego podkreślenia jest to, **jak wiele obowiązków mają pracownicy Centrum Kultury i Rekreacji w Santoku**. Konieczność wahadłowego funkcjonowania w kilku instytucjach i zastępowania się obciąża pracowników i uniemożliwia klarowny i rozłączny podział pracy. Przed wprowadzeniem jakichkolwiek nowych inicjatyw warto dobrze przemyśleć w jaki sposób je realizować tak, aby zapewniona była ich ciągłość i wysoka jakość.